

**ALMAN HUKUKUNDA AYNEN TAZMİNİN ÖNCELİĞİ İLKESİNİN
YUMUŞATILDIĞI HÂLLERE GENEL BİR BAKIŞ**

Araş. Gör. Mehmet Serkan ERGÜNE*

Roma hukukunda ve müşterek hukukta, tazminat sadece bir miktar paranın ödenmesinden ibaret iken¹, bugün artık zarar verici olayın ortaya çıkardığı olumsuz etkilerin giderilmesi, aynen ya da nakden tazmin şeklinde iki farklı türde olabilmektedir.

Bilindiği üzere aynen tazmin yöntemi, zarar verici olay hiç meydana gelmeseydi içinde bulunulacak farazî durumun para ödemesi dışındaki bir yolla tesis edilmesidir. Buna göre, zarar gören malın yerine yenisinin alınması ya da tahrip edilen malın tamir edilmesi, aynen tazmin için verilebilecek en klasik örneklerdir. Nakden tazminde ise,

---

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

¹ von Tuhr/Peter, s. 114; Nomer, s. 52; Roberto, s. 134.

malvarlığında meydana gelen kayıpların, belli bir miktar paranın² ödenmesi suretiyle giderilmesi söz konusudur³.

Böylece zarar verici olay olmasaydı içinde bulunulacak farazî durum, nakden tazminde, sadece değer olarak; aynen tazminde ise, eylemli olarak⁴ sağlanmış olmaktadır. Bu sebeptendir ki, aynen tazminde, zarar verici olay sonrası ile öncesi arasında malvarlığında meydana gelen farkın tespitine yönelik çetrefilli soyut hesaplamalara, kısacası Mommsen'in fark teorisini (*die Differenztheorie*)⁵ uygulamaya gerek yoktur⁶

² Mala gelen zararlarda, sadece malın objektif değeri değil (objektif değer, malın satış değeridir), ayrıca o şeyin, zarar görenin malvarlığında gösterdiği diğer etkiler de (çok özel manevî sebepler/Affektionsinteresse hariç) dikkate alınır. Bkz. Lange/Schiemann, s. 248 vd.; Larenz, s. 482 vd.; Palandt/Heinrichs, § 249, Vorbem. Rn. 50; Schleichtriem/Schmidt-Kessel, Kap. 6, Rn. 278.

³ Nakden tazmin, olayların büyük bir çoğunluğunda toplu bir meblağın (sermayenin) zarar görene ödenmesiyle gerçekleşmektedir; ancak bazı hâllerde, özellikle de ileride doğacak zararların karşılanmasında (çalışma gücünün kaybı ya da destekten yoksun kalma gibi), irat şeklinde de ödenebilir. Zamana yayılarak irat şeklinde ödeme yapılması, gelecekte ortaya çıkan zararlarda, tazminatın giderici işlevini (*Ausgleichsprinzip*) daha iyi yerine getirmektedir. Bkz. Lange/Schiemann, s. 246-247; Nomer, s. 203 vd..

Nitekim BGB § 843/f.I hükmünde, cismanî zarar neticesinde, zarar görenin çalışma gücü tamamen veya kısmen kaybolmuşsa ya da ihtiyaçlarında bir artma meydana gelmişse, nakdî tazminatın zarar görene irat şeklinde (*Geldrente*) ödenmesi öngörülmüştür (ayrıca bkz. BGB §§ 618/f.III; 845). Yine BGB § 253/f.II'nin kapsamına giren durumlarda da -uygulamadaki aksi yöndeki eğilime rağmen- manevî tazminat irat olarak ödenebilir. Bunun dışındaki hâllerde ise, BGB § 249/f.II ve § 251 uyarınca ödenecek olan nakdî tazminat, kural olarak belirli bir meblağın (sermayenin) zarar görene verilmesi suretiyle gerçekleşmektedir.

BGB §§ 843-845'e göre irat şeklinde yapılacak ödemelerde, tazminat alacaklısı, önemli bir sebebin varlığı durumunda, BGB § 843/f.III'e dayanarak irat ödemeleri yerine toplu bir meblağın (*Kapitalabfindung*) ödenmesini talep edebilir. BGB § 843/f.III'de öngörülen bu hak, kanunun açık olan ifadesinden de anlaşılacağı gibi yalnızca alacaklıya tanınmıştır; tazminat borçlusunun bundan yararlanması söz konusu değildir. Bkz. Lange/Schiemann, s. 246-247.

⁴ Aslında belirtmek gerekir ki, farazî durumun yeniden sağlanması, aynen tazminde sadece hukukî bir kabulden ibarettir. Zira tamir edilmiş bir mal, ticarî değerinde bir azalma olmasa bile, artık hiç hasara uğramamış bir nesne değildir; bunu sağlamak teorik olarak dahi mümkün değildir. Dolayısıyla ulaşılmak istenen farazî durum ile aynen tazmin neticesinde meydana getirilen fiilî durum arasında kayda değer bir farklılığın bulunmaması, aynen tazminin amacı bakımından yeterlidir. Bkz. Lange/Schiemann, s. 215; MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 313-314; Larenz, s. 472; Fikentscher, § 55, Rn. 527.

⁵ Tarihsel temellerini Friedrich Mommsen'in menfaat kavramında (*das Interesse*) bulan bu teoriye göre, tazmin edilebilecek zarar (*menfaat*), malvarlığının zarar verici olay sonrasındaki fiilî durumu ile bu zarar verici olay hiç gerçekleşmeseydi malvarlığının içinde bulunacağı farazî durum arasındaki farktan oluşmaktadır.

⁶ Bu hesaplama kolaylığına karşın, hükmedilecek tazminatta indirim yapılmasını öngören sebeplerin dikkate alınmasında, aynen tazmin yönteminde güçlüklerle karşılaşılacağını de vurgulamak gerekir. Hükmedilecek tazminatta bir indirime gidilmesinin uygun olmaması nedeniyle, zarar görenin

İsviçre ve Türk hukuk sistemlerinde tazminat türlerinden hangisinin uygulama alanı bulacağına karar verme yetkisi, münhasıran hâkime aittir⁷. BK.m.43/f.I'e göre, hâkim, sadece tazminat miktarını değil, ayrıca tazminatın türünü de belirleme hususunda takdir yetkisine sahiptir⁸.

Alman hukukunda ise, konunun daha farklı şekilde düzenlendiğini görmekteyiz. Çünkü Alman kanun koyucusu, tazminatın türünün belirlenmesini hâkimin takdirine bırakmayıp, aynen tazmin yöntemine öncelik vermiştir⁹ (*das Prinzip des Vorrangs der Naturalrestitution*)¹⁰. Zira BGB 249/f.I hükmü, tazminat borçlusunu, tazminat yükümlülüğüne yol açan durum olmasaydı, içinde bulunacak farazî hâli tesis etmekle sorumlu tutmuştur. Buna göre, borca aykırılık veya haksız fiil neticesinde meydana gelen zararların öncelikli olarak aynen tazmin yöntemi çerçevesinde giderilmesi öngörülmüştür. Bu bağlamda, gerek hâkime gerek taraflara tek başına hareket serbestisi tanınmamıştır.

---

menfaatini yeteri oranda (fazlaya kaçmadan) tatmin etmenin mümkün olmadığı hâllerde, aynen tazmin yöntemi, zarar görenin, eskisine oranla daha iyi bir duruma gelmesine sebebiyet verebilir. Tazminat hukukuna hâkim olan zenginleşme yasağına aykırı sayılabilecek bu durum, özellikle de hemen hemen yeni sayılabilecek bir motorlu aracın önemli derecede hasara uğramasında karşımıza çıkar. Bkz. Lange/Schiemann, s. 218.

⁷ Kanunun, hâkime tazminatın türünü belirlemek hususunda tanıdığı takdir yetkisi, somut olayın özelliklerine uygun bir karar verilebilmesini sağlamak açısından faydalı ise de, bu düzenleme tarzı, bazı sakıncalı sonuçları da beraberinde getirmektedir. Örneğin tazminat borçlusu, alacaklı temerrüdü nedeniyle bir miktar parayı BK.m.91 uyarınca tevdi etmek isterse, bu tevdi sayesinde tazminat borcundan kurtulup kurtulamayacağını tam bir kesinlikle bilemez; zira hâkimin, takdir yetkisi çerçevesinde sonradan başka bir tazminat türüne karar vermesi pekâlâ mümkündür. Yine tazminat alacağının temlikli veya rehinde de, benzer tarzda güçlükler ortaya çıkabilir. Bkz. von Tuhr/Peter, s. 114, dn. 2.

⁸ Hâkim, HUMK.m.74 uyarınca yalnızca davacının talep etmiş olduğu tazminat miktarıyla bağlı olup, BK.m.43/f.I'in tanıdığı takdir hakkı nedeniyle, tazminat türüne ilişkin olarak ileri sürülen taleple (aynen ya da nakden tazmin istemiyle) bağlı değildir. Ancak taraflar tazminatın türü üzerinde anlaşmışsa, hâkim de buna uymak zorundadır. Bkz. Oğuzman/Öz, s. 575, dn. 338; Nomer, s. 49.

⁹ Alman hukukunun yanı sıra Avusturya hukukunda da, aynen tazmine öncelik tanınmıştır (ABGB § 1323).

¹⁰ Anglo-Amerikan hukukunda ise, nakden tazmin, aynen tazmine nazaran daha öncelikli konumdadır. Sadece sözleşmeden doğan sorumluluklarda, özellikle de taşınmaz ya da belirli malları konu edinen satış sözleşmelerinde, hâkimler aynen tazmine karar verebilmektedir. Bkz. Roberto, s. 135.

Alman hukukunda aynen tazminin önceliği ilkesi benimsenmiş olsa da, bu kurala yine BGB sistemi içerisinde bazı önemli yumuşatmalar getirilmiştir. Bunlardan bazıları aynen tazminin önceliği ilkesine tam manasıyla istisna getirirken (BGB § 251), bazıları aynen tazmini kolaylaştıran ya da ondan kısmen ayrılan düzenlemelerdir (BGB §§ 249/f.II, 250).

Bu açıklamaların ardından, söz konusu hükümler aracılığıyla aynen tazminin önceliği ilkesine getirilen yumuşatmaları daha yakından incelemeye geçebiliriz:

1. Aynen Tazmin İçin Gerekli Para Tutarının Ödenmesi (BGB § 249/f.II)

BGB § 249/f.II'ye göre, kişiye veya şeye gelen zararlarda alacaklı, aynen tazmin yerine, bunun için gerekli olan para tutarının ödenmesini talep edebilir. Buradaki kişi zararlarının kapsamına sadece cismanî zararlar değil, ayrıca şahıs varlığı haklarının ihlâlinden doğan zararlar da girer. BGB § 249/f.II'deki düzenleme, öngördüğü amaç itibarıyla aynen tazmini kolaylaştırmaya yöneliktir. Zira zarar gören, olayların büyük bir çoğunluğunda aynen tazmini lâyıkıyla yerine getireceği hususunda zarar verene karşı pek bir güven beslemez. Bu olguyu göz önünde bulunduran Alman kanun koyucusu, zarar görene, gerekli masrafları (örneğin tedavi ya da tamir için gerekli olan harcamaları) tazminat sorumlusundan talep etmek suretiyle, bizzat kendisi veya üçüncü şahıs aracılığı ile aynen tazmini gerçekleştirmek için alternatif bir imkân tanımıştır¹¹.

BGB § 249/f.II hükmünden istifade etmek isteyen zarar gören, aynen tazminin sağlanması bakımından zorunlu olan masrafların¹² ya en baştan karşılanmasını ya da kendisi yaptıktan sonra tazmin edilmesini zarar verenden isteyebilme hakkına sahiptir.

Burada dikkat etmek gerekir ki, BGB § 249/f.II'deki aynen tazminin nakdî olarak sağlanmasına yönelik istem, BGB §§ 250/f.II ve 251'yer alan nakden tazminat

¹¹ Bu hükmün tarihsel süreci hakkında bkz. Honsell/Harrer, s. 163.

¹² Zorunlu masraflardan ne anlaşılması gerektiği hakkında bkz. Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 31; Lange/Schiemann, s. 226-228; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 17; MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 361 vd.

talepleriyle eşdeğer değildir¹³. Çünkü BGB § 249/f.II hükmü, yalnızca parasal olarak hesaplanan malvarlığı kayıplarının değil; ayrıca manevî menfaatlerin de karşılanmasına hizmet eder. Örneğin vücut bütünlüğüne yönelik zararlarda ya da zarar gören için özel anlamı olan eşyaların hasar görmesinde, ancak aynen tazmin yöntemi bu tarz menfaatleri tatmin edilebilir; yalın nakden tazminat talepleri bunları karşılamakta çoğu zaman yetersiz kalır.

Alacaklı, BGB § 249/f.I ve II'de öngörülen seçimlik haklardan birisini kullanınca, artık bu seçimiyle bağlı hâle gelir; ona bu hususta bir değiştirme hakkı (*ius variandi*) tanınmamıştır. Bununla birlikte BGB § 249'da açıklık olmasa da, dürüstlük kuralının (BGB § 242) haklı kıldığı hâllerde, alacaklı seçiminden dönerek bir diğersini kullanabilir. Şöyle ki, BGB § 249/f.I uyarınca aynen tazmin talebi ileri sürülmüş olmasına karşın, tazminat borçlusu aynen tazmini fiilen yerine getirmiyorsa veya uygun bir süre içerisinde bunu gerçekleştirebilecek durumda değilse, alacaklı, BGB § 249/f.II'ye dayanarak aynen tazminin nakden yerine getirilmesini isteyebilir. Yine bunun gibi, BGB § 249/f.II çerçevesinde aynen tazminin nakden yerine getirilmesi talep edilmiş olsa bile, şayet BGB § 249/f.I'deki fiilî aynen tazmin yöntemi daha iyi sonuç verecekse (örneğin ekonomik açıdan zor duruma düşen borçlu, sahip olduğu özel yetenekleri sayesinde aynen tazmini fiilen gerçekleştirebilecek durumdaysa), alacaklı, BGB § 249/f.I'e göre fiilî aynen tazmin isteminde bulunabilir¹⁴.

BGB § 249/f.II'deki talep hakkının, aynen tazminin gerçekleşme imkânına bağlı olup olmadığı doktrinde oldukça tartışmalıdır. Genellikle kabul edilen görüşe göre, aynen tazmine hizmet eden bir düzenleme olması nedeniyle BGB § 249/f.II'ye dayanarak nakdî tazminat talebinin ileri sürülebilmesi için, BGB § 249/f.I uyarınca aynen tazminin

¹³ Larenz, s. 468-469; Medicus, Rn. 588; Lange/Schiemann, s. 226 vd.; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 2; 4; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 9; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 7. BGB § 249/f.II'yi nakden tazminat olarak değerlendiren aksi fikir için bkz. Fikentscher, § 55, Rn. 526; 528; 530.

¹⁴ Lange/Schiemann, s. 227-228; bkz. ve karşı. MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 342-343; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 3; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 5; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 8.

Tarafların seçimlik hakkın bağlayıcılığını kaldırmaya yönelik anlaşma yapması, hiç şüphesiz ki mümkündür. Bkz. MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 344; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 3.

mümkün olması gerekmektedir¹⁵. Buna göre, bir eşya hasara uğramışsa, BGB § 249/f.II'deki usulün işletilmesi olanaklı iken, eşya zayi olmuş ya da ekonomik açıdan tamir kabul etmez hâle gelmişse, bu hüküm uygulama alanı bulmayacaktır¹⁶. Bu tarz bir ihtimalde zarar gören, BGB § 249/f.II'ye değil, BGB § 251/f.I'in öngörmüş olduğu nakden tazmin yöntemine başvurmalıdır. Ancak şu var ki, aynen tazminin imkânsızlaşması borçlunun temerrüdü sırasında meydana gelmişse, zarar gören BGB § 249/f.II hükmü çerçevesinde talepte bulunma hakkını kaybetmiş olmaz¹⁷.

BGB § 249/f.II düzenlemesi kapsamında üzerinde durulan bir başka husus ise, tazminat olarak ödenen para üzerinde zarar görenin tasarrufta bulunma yetkisinin olup olmadığıdır. Yani zarar gören, zarar verenden talep ettiği parayı mutlaka aynen tazmini sağlamak yönünde (örneğin hasar gören aracı tamir ettirmek ya da cismanî zararlarda tedavi olmak için) harcamak zorunda mıdır?¹⁸. Doktrin ve uygulamadaki baskın eğilim,

¹⁵ MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 346-347; Larenz, s. 468-469; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 7; Lange/Schiemann, s. 225; 230-232; Medicus, Rn. 623; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 4; 30; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 9; Fikentscher, § 55, Rn. 528; BGHZ 102, 322, 325.

¹⁶ Zarar görenin, hasara uğramış şeyi tamir ettirmek niyetini taşımadığı ve özellikle de onu hasarlı hâliyle bir başkasına devretmiş olduğu hâllerde, BGB § 249/f.II'nin uygulama alanı bulmayacağı son derece tartışmalıdır. Zarar görenin tazminat parası üzerindeki tasarruf yetkisiyle de bağlantılı olan bu sorun hakkındaki ağırlıklı kanaat, aynen tazmin için zorunlu olan masrafların istenemeyeceği yönündedir. Zarar konusu nesnenin bir başkasına devredilmesi yüzünden ortaya çıkan imkânsızlık veya zarar görenin niyetinden kaynaklanan sebeplerle aynen tazmin esaslarının uygulanmayacağı bu gibi durumlarda, tazminatın nakden tazmin yöntemi (BGB § 251) çerçevesinde belirlenmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bkz. Larenz, s. 469-471; Lange/Schiemann, s. 230-232; Nomer, s. 60-61. Aksi görüşte bkz. MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 348; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 7; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 9; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 40; 70.

Alman Federal Mahkemesi ise, kendi içinde gelgitler yaşamaktadır. Yüksek mahkeme, hasar gören motorlu aracın devrinde aksi yönde bir sonuca vararak BGB § 249/f.II'yi uygulamış olmasına karşın (bkz. BGHZ 66, 239, 241 vd.; BGH NJW 1985, 2469), hasarlı taşınmazın devrinde, zarar gören taşınmaz malikinin BGB § 249/f.II'ye dayanan tazminat talebini kabul etmemiştir (BGHZ. 81, 385, 390; BGH NJW 1993, 1793-1794). Ancak Federal Mahkeme, son zamanlarda bu içtihadını biraz daraltarak zarar gören malikin, en geç mülkiyeti devrettiği ana kadar BGB § 249/f.II'den doğan talebini de temlik etmesi durumunda, aynen tazminin nakdî olarak yerine getirilmesine yönelik istemin varlığını korumaya devam edeceğini söylemiştir (BGH NJW 2001, 2250; BGH WM 202, 757-758). Karş. MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 349.

Burada şunu itiraf etmek gerekir ki, bunca tartışmaya rağmen her iki yöntem arasında pratik olarak fazla bir fark yoktur. Çünkü hem nakden hem de aynen tazminde, tamir masrafları ile nesnenin ticarî değerinde meydana gelen azalmalar zaten dikkate alınmaktadır. Bkz. Nomer, s. 60, dn. 105. Özellikle de yeni bir nesnenin hasara uğradığı hâllerde, aynen tazmine ilişkin BGB § 249/f.II ile nakden tazmine ilişkin BGB § 251'den doğan talepler birbiriyle örtüşür. Bkz. Lange/Schiemann, s. 233-234.

¹⁷ MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 352; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 7; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 9.

¹⁸ Vurgulamak gerekir ki, BGB § 251 uyarınca hükmedilen nakden tazminatta böyle bir sorunla karşılaşmaz; zira zarar gören kendi malvarlığında meydana gelen eksilmenin karşılığı olarak talep

bu sorun hakkında şeye ve kişiye gelen zararlarda ikili bir ayırım yapmaktadır. Bu görüş uyarınca, şeye gelen zararlarda, zarar gören tazminat olarak ödenen para üzerinde kural olarak serbestçe tasarruf etme yetkisine sahip olup; parayı başka amaçlar için kullandığı takdirde, tazminat yükümlüsüne karşı herhangi bir iade borcu altına girmez¹⁹. Kişiye gelen zararlarda ise, zarar görenin bu yönde bir serbestinin bulunmadığı; zira aksine bir tutumun, hem kişi varlığı alanına dâhil değerlerin paraya çevrilmesine yol açacağı hem de manevî tazminatı kanunun öngördüğü hâller ile sınırlayan BGB § 253'e aykırılık teşkil edeceği kabul edilmektedir²⁰. Aynı anlayış bir sonucu olarak, manevî değere sahip şeylerin (örneğin tarihî veya edebî nesnelere ile hayvanların) hasara uğramasından ötürü zarar görenin, o şeyin objektif değerini aşan tazminat talebinde bulunduğu hâllerde de, tazminat parası üzerinde onun tasarruf yetkisinin bulunmadığı; aynen tazmini gerçekleştirmekle yükümlü olduğu ifade edilmektedir²¹.

19.07.2002 tarihinde BGB § 249/f.II'ye eklenen son cümle ile şu düzenlemeye yer verilmiştir. Şeye gelen zararlarda, BGB § 249/f.II, c.1 uyarınca hesaplanacak aynen tazmin için gerekli parasal miktar, yalnızca fiilî olarak yapıldığı takdirde ve ölçüde katma değer vergisini (*Umsatzsteuer*) ihtiva eder²². Buna göre örneğin, zarar görenin hasara uğrayan aracı kendisinin tamir ettiği²³ veya ikame aracı vergi yükümlüsü olmayan özel bir şahıstan aldığı hâllerde, katma değer vergisi, tazminatın hesabında göz önünde bulundurulamaz. Yani zarar gören, aracı bir başkasına tamir ettirseydi veya

---

ettiği tazminatı dilediği şekilde kullanma özgürlüğüne sahiptir. Bkz. Larenz, s. 473-474; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 72.

¹⁹ Fikentscher, § 55, Rn. 530; Lange/Schiemann, s. 228-229; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 2; 40; Nomer, s. 53 vd.; MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 353 vd.; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 6; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 10; BGHZ 61 58; 66 241; 76 221; 81 391; BGH NJW 1982, 1865; 1985, 2469; 96 2925; 97 520. Aksi yönde bkz. Larenz, s. 469-471.

²⁰ MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 357-358; Lange/Schiemann, s. 229; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 6; Larenz, s. 471; Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 46; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 10; Fikentscher, § 55, Rn. 530; BGHZ 97, 18 vd.

²¹ Lange/Schiemann, s. 229; ayrıca bkz. Nomer, s. 57.

²² Bu hüküm, BGB § 251'de düzenlenmiş olan nakden tazminat talebinde uygulama alanı bulmaz. Bkz. Lange/Schiemann, s. 233.

²³ Zarar gören, tamirat dolayısıyla kullandığı parçalar için KDV ödemişse, bunları elbette ki talep edebilecektir.

ikame aracı bir tacirden alsaydı ödemek zorunda kalacağı miktarı, zarar verenden talep edemeyecektir²⁴.

2. Borçluya Süre Tanınması (BGB § 250)

BGB § 250'ye göre alacaklı, uğramış olduğu zararın aynen tazmin yoluyla giderilmesi için tazminat borçlusuna uygun bir süre verebilir²⁵. Bu süre içerisinde aynen tazminin yerine getirilmemesi hâlinde alacaklı, zararının nakden tazmin yoluyla karşılanmasını talep etme hakkını elde eder. Burada da tıpkı BGB § 249 hükmünde olduğu gibi, alacaklıya karşı tarafa yönelteceği tek taraflı irade beyanı ile kullanabileceği bir seçimlik hak tanınmıştır²⁶.

Verilen sürenin sonunda aynen tazmin yükümlülüğü yerine getirilmemiş olursa, artık hem tazminat borçlusu aynen tazmin yöntemine başvuramaz hem de alacaklı aynen tazmin yoluyla zararının karşılanmasını talep edemez; malvarlığındaki kayıpların sadece nakden tazminle giderilmesi zorunluluğu ortaya çıkar²⁷. Bu sonuç, borçlunun kusurundan bağımsız olarak kanun gereğince meydana gelir.

²⁴ Lange/Schiemann, s. 232-233; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 17.

BGB'ye eklenen § 249/f.II, c.2 düzenlemesinden evvel Alman Federal Mahkemesinin aksi yöndeki uygulaması için bkz. Budewig/Gehrlein, Kap. 19, Rn. 37; MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 420; Nomer, s. 59, dn. 98.

²⁵ Borçluya tanınan sürenin uygun olmaması hâlinde, süre verme işlemi tamamıyla geçersiz olmayıp, uygun bir süre için hüküm ifade eder. Bkz. Lange/Schiemann, s. 234; KommBGB/Grüneberg, § 250, Rn. 4; Palandt/Heinrichs, § 250, Rn. 2; MünchKomm/Oetker, § 250, Rn. 6.

Alacaklı, borçluya gereğinden fazla süre tanımış olduğu takdirde, artık bununla bağlı olup, süreyi daha sonradan kısaltamaz. Bkz. MünchKomm/Oetker, § 250, Rn. 6; KommBGB/Grüneberg, § 250, Rn. 4.

²⁶ Zarar görenin süre verme beyanı herhangi bir şekilde tâbi değildir.

²⁷ Bu sonuca şöyle bir istisna getirilebilir: BGB § 250 uyarınca tanınan sürenin bitiminde, aynen tazminatın gerçekleştirilebilecek durumda olmasına karşın nakden tazminat icra edilemiyorsa, borçlunun alacaklına nakden tazminatı seçtiğini ileri sürmesi, BGB § 242'deki dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder. Bkz. MünchKomm/Oetker, § 250, Rn. 11.

BGB § 250 hükmü, her ne kadar süre verilmesini zorunlu olarak öngörmüşse de, borçlunun aynen tazmini yerine getirmeyi kesin olarak reddettiği²⁸ yahut aynen tazminin sonradan imkânsızlaştığı hâllerde, alacaklının nakden tazmin için süre tayin etmesine işin niteliği icabı gerek yoktur.

BGB § 250 uyarınca talep edilecek tazminattan ne anlaşılması gerektiği doktrinde tartışmalıdır. Evvelki mahkeme kararlarında ve öğretilerde hâkim olan ancak bugün için eskice sayılabilecek görüşe göre, buradaki tazminat ile kastedilen, BGB § 251'deki nakden tazmin yöntemidir²⁹. Gittikçe daha fazla taraftar bulmaya başlayan diğer bir görüş ise, BGB § 250 düzenlemesini, BGB § 249'un amacına hizmet eden, aynen tazmini kolaylaştıran bir hüküm olarak görmektedir³⁰. BGB § 250 düzenlemesi, her iki yorumu destekler biçimde kaleme alınmış olsa da, son görüş bazı noktalardan aksamaktadır³¹. Şöyle ki, BGB § 250'deki tazminat talebi, aynen tazmini kolaylaştıran bir hüküm olarak ele alındığı takdirde, bunun BGB § 249/f.II'den pratik farkının ne olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Çünkü alacaklı, aynen tazmine yönelik nakdî giderimi, zaten BGB § 249/f.II'ye göre herhangi bir süre tayin etmeye gerek olmaksızın talep etme hakkına sahiptir. Bu kabul tarzı içinde BGB § 250'nin kapsamı öyle daralmaktadır ki, hükmün uygulama alanı olarak geriye yalnızca iki ihtimal kalmaktadır. İlki, alacaklının öncelikle BGB § 249/f.I uyarınca aynen tazmin talebinde bulunduğu hâllerdir. İkincisi ise, aynen tazminin aşırı masrafi gerektirmemesi ve fiilen mümkün olmasına karşın, tazminat yükümlülüğünün kişiye veya şeye gelen zararlardan oluşmaması nedeniyle BGB 249/f.II'nin uygulanma kabiliyetinin olmamasıdır. Ayrıca BGB § 250'deki talebin aynen tazmini kolaylaştırdığı kabul edildiği takdirde, nakden tazmin için BGB § 251'de aranan şartların mevcut olup olmadığı yönünde somut

²⁸ Bu ihtimalde alacaklı, aynen tazminat ile nakden tazminat arasında bir seçim yapma hakkına sahiptir. Zira BGB § 250'nin öngördüğü sonucun ortaya çıkabilmesi için, alacaklının borçluya bir süre tanımış olması ve bunun dolması gerekmektedir.

²⁹ RGZ 71, 214; 90, 156; 91, 217; BGHZ 27, 185; Larenz, s. 473; ayrıca bkz. Lange/Schiemann, s. 233-234.

³⁰ MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 342; § 250, Rn. 1; 3; 12; Palandt/Heinrichs, § 250, Rn. 3; KommBGB/Grüneberg, § 250, Rn. 7-8; Medicus, Rn. 593.

³¹ Lange/Schiemann, s. 233; Larenz, s. 473, dn. 15.

olaylarda yaşanacak belirsizlikleri süre verme yoluyla giderme imkânı, alacaklıdan esirgenmiş de olacaktır³².

Şayet BGB § 250 hükmünün, BGB § 249'a dayandığı kabul edilecek olursa, BGB § 249/f.II'nin öngördüğü şartlar mevcut olsa bile, alacaklı verdiği süre bitinceye kadar yalnızca BGB § 249/f.I'deki aynen tazmin talebini kullanabilecektir.

3. Nakden Tazminat (BGB § 251/f.I-II)

Aynen tazminin önceliği ilkesine istisna getiren BGB § 251 düzenlemesi, iki fıkra şeklinde kaleme alınmış olup, ilk fıkrası alacaklıyı, ikinci fıkrası ise tazminat yükümlüsünü korumaya yöneliktir³³:

a) BGB § 251/f.I

BGB § 251/f.I'e göre, aynen tazminin fiilî veya hukukî sebeplerden ötürü imkânsız olduğu (örneğin hasara uğrayan şey tamir kabul etmez hâle gelmişse yahut zarara uğrayan şahıs ölmüşse) ya da alacaklının zararının giderilmesinde yetersiz kaldığı hâllerde, tazminat borçlusunu, alacaklının zararını nakden tazmin etmek zorundadır.

Maddenin kaleme alınış tarzından da anlaşılacağı üzere, BGB § 251/f.I'de nakden tazminat için iki ayrı ihtimal öngörülmüştür:

³² Lange/Schiemann, s. 233-234.

BGB §§ 249/f.II ve 251'in şartlarının mevcut olup olmadığı noktasında şüphe bulunan hâllerde, alacaklı, BGB § 250 uyarınca süre verme yoluna başvurabilir. Bkz. Palandt/Heinrichs, § 250, Rn. 1; KommBGB/Grüneberg, § 250, Rn. 2.

³³ Medicus, Rn. 592; Palandt/Heinrichs, § 251, Rn. 1; MünchKomm/Oetker, § 249, Rn. 308; § 251, Rn. 2; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 1.

aa) Aynen Tazminin İmkânsızlığı

BGB § 251/f.I'de imkânsızlığın ortaya çıkış anı bakımından (ister başlangıçta ister zararın meydana gelmesinden sonra olsun) herhangi bir ayırım yapılmamıştır³⁴. Eğer aynen tazminin imkânsız hâle gelmesinde alacaklının kusuru varsa ve BGB § 251'e göre istenebilecek tazminatın miktarı, aynen tazminin gerektirdiğinden daha fazlaysa, alacaklının BGB § 251 uyarınca ileri süreceği nakden tazminat talebi, BGB § 254/f.II çerçevesinde bir indirime tâbi tutulur³⁵.

Aynen tazmin sadece borçlu bakımından imkânsızsa, alacaklı, kişiye ya da şeye gelen zararlarda BGB § 249/f.II uyarınca aynen tazmin için gerekli olan masrafların karşılanmasını veya BGB § 251'e dayanarak tazminatın nakden ödenmesini talep edebilir³⁶.

bb) Aynen Tazminin Yetersizliği

Aynen tazminin alacaklı için yetersiz olup olmadığı, somut olayın özellikleri çerçevesinde yapılacak değerlendirmeye tespit edilir. Ancak şu var ki, manevî bakış açıları ve kişisel önyargılar, burada dikkat alınmaz. Örneğin uzun süre kullanılmış bir motorlu aracın hasar görmesi durumunda, aracın tamiri teknik açıdan mümkün olsa bile, alacaklının onu kullanmaya devam etmesi kendisinden beklenilmez olabilir. Bu tarz durumlarda aynen tazmin yerine, aracın hasar görmesi yüzünden alacaklının malvarlığında ortaya çıkan azalma, nakden tazminat yoluyla giderilir.

---

³⁴ BGB § 251 düzenlemesini geniş yorumlayarak, imkânsızlığın meydana gelmesinden önce de alacaklıya nakden tazminat talebi tanıma eğilimde olan yazarlar bulunmaktadır. Bu fikri savunan yazılar ve eleştirisi için bkz. Lange/Schiemann, s. 230; 236.

³⁵ Lange/Schiemann, s. 235.

³⁶ Lange/Schiemann, s. 235.

BGB § 251/f.I'de açıkça yer almasa da, aynen tazminin yerine getirilmesinin uzun bir zamanı gerektirdiği durumlarda da, alacaklının BGB § 251'e dayanarak nakden tazminat talep edebileceği kabul edilmektedir³⁷.

Nakden tazminat için BGB § 251/f.I'de öngörülen şartların gerçekleştiğini ispat yükü, aynen tazminin önceliği ilkesinden sıyrılmak isteyen tarafa; yani olayların büyük bir çoğunluğunda alacaklıya aittir³⁸.

b) BGB § 251/f.II

BGB § 251/f.II'ye göre, aynen tazminin ancak orantısız masraf yapılmasıyla mümkün olması durumunda, tazminat borçlusu, alacaklının zararını nakden tazmin etme imkânına sahiptir. Borçlu kendisine tanınmış bu hakkı, BGB § 249/f.I ve II'den doğan aynen tazmin taleplerine karşı kullanacaktır³⁹. Alacaklının aynen tazminin gerçekleştirilmesine yönelik hazırlık faaliyetlerine başlaması ve hatta bunları bitirmiş olması, borçlunun BGB § 251/f.II uyarınca nakden tazmin yöntemine başvurmasına engel değildir⁴⁰. Tazminat yükümlüsü, seçimlik hakkını kullanınca para borcu altına girer ve bu andan itibaren de alacak muaccel hâle gelir⁴¹.

Maddenin kaleme alınış biçiminden de anlaşılacağı üzere, borçluya bu hususta bir seçim hakkı tanınmıştır; o isterse aşırı masrafa rağmen yine de aynen tazmin yoluyla tazminat yükümlülüğünü ifa edebilir (BGB § 249).

³⁷ Lange/Schiemann, s. 236; Palandt/Heinrichs, § 251, Rn. 4; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 7; MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 13; Medicus, Rn. 591.

³⁸ BGB § 251/f.I'in müdahalenin menî ve tecavüzün önlenmesi taleplerine uygulanıp uygulanmayacağı hakkında bkz. Lange/Schiemann, s. 236-237.

³⁹ BGB § 251/f.II'nin manevî zararlarda uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Lange/Schiemann, s. 240; MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 48; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 10.

⁴⁰ Lange/Schiemann, s. 237.

⁴¹ MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 69.

Bir den ikü, bir kün tme ğan inin miş sına tına çim inat

BGB § 251/f.II'deki orantısızlığın tespitinde, alacaklının aynen tazmin yöntemi sayesinde elde edeceği menfaat ile aynen tazminin gerçekleşmesi için yapılması gerekli masraflar arasında dürüstlük kuralı ışığında bir karşılaştırma yapılır⁴². Ancak hemen belirtmek gerekir ki, aynen tazmin masraflarının, ikame şeyin değerinden salt daha fazla olması, BGB § 251/f.II'nin uygulanması için tek başına yeterli bir kıstas değildir. Örneğin motorlu araçlarda tamir masraflarının, ikame aracın değerini (zarar verici olayın isabet ettiği aracın hasarsız hâlinin değerini) % 30'a kadar aşabileceği⁴³ ve bunun (%130'luk oranın) BGB § 251/f.II'nin uygulanmasına yol açmayacağı kabul edilmektedir⁴⁴.

Aynen tazmin yönteminin orantısız masraf yapılmasını gerektirip gerektirmediği ölçülürken, zarar görenin manevî menfaatleri (örneğin zarar görenin sağlığı, aile resimleri, miras yoluyla kalan hatıra değeri yüksek nesnelere vs. üzerindeki menfaatleri) de dikkate alınır⁴⁵. Bu tarzdaki bir değerlendirmenin, manevî zararın tazminine sınırlama getiren BGB § 253 hükmüne aykırılık oluşturacağı hemen sanılmamalıdır; zira buradaki sorun, manevî zararın tazmini değil, aynen tazmin talebinin yerine getirilmesinin beklenebilir olup olmadığıdır.

BGB § 251/f.II uyarınca yapılacak değerlendirmede, kusurun derecesinin de etkili olup olmayacağı tartışmalıdır. Hükümde yer alan orantısızlık kavramının sübjektif nitelikte

⁴² Lange/Schiemann, s. 237; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 8; MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 35.

⁴³ Bu sebeptendir ki, BGB § 249/f.II'deki tazminat talebi ile BGB § 251'deki tazminat talebi, miktar itibarıyla birbirinden farklı olabilir. Söz gelimi 10.000 Euro'ya satın alınabilecek bir motorlu aracın değeri, hasar gördüğü için 3750 Euro'ya düşmüşse, zarar gören –aracı fiilen tamir ettirmesi şartıyla (bkz. yuk. dn. 16)- BGB § 249/f.II uyarınca 13.000 Euro'ya kadar aynen tazmin masraflarını talep edebilecekken, BGB § 251 çerçevesinde –malvarlığındaki diğer eksilmeler hariç- yalnızca 6750 Euro isteyebilecektir. Bkz. Lange/Schiemann, s. 237-238, dn. 144.

⁴⁴ Medicus, Rn. 619; Lange/Schiemann, s. 237; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 23; 27; § 251, Rn. 7; MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 41; Schlechtriem/Schmidt-Kessel, Kap. 6, Rn. 294; KommBGB/Grüneberg, § 249, Rn. 38; Nomer, s. 50, dn. 63; Budewig/Gehrlein, Kap. 15, Rn. 32-36; 71.

⁴⁵ Palandt/Heinrichs, § 251, Rn. 7; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 9; Lange/Schiemann, s. 238; Medicus, Rn. 592.

olması ve bu düzenlemenin dürüstlük kuralının bir görünümü olarak algılanması nedeniyle kusurun derecesinin hesaba katılacağı genel olarak benimsenmektedir⁴⁶.

İşaret etmek gerekir ki, BGB § 251/f.II'de borçluyu gözeten bir tavır sergilenirken, aynı zamanda hayvanları koruyucu bir düzenlemeye de yer verilmiştir. Şöyle ki, anılan hükmün ikinci cümlesinde, yaralanan bir hayvanın tedavisi için ortaya çıkan masrafların hayvanın değerini önemli ölçüde aşması, başlı başına orantısızlık olarak görülmemiştir⁴⁷. Bu hükümle, tedavi masraflarının hayvanın değerini çok aştığından bahisle, zarar verenin tazminat yükümünden kurtulması ve böylece hayvanın kaderine terk edilmesi engellenmek istenmiştir. BGB § 251/f.II, c.2 çerçevesinde yapılacak değerlendirmede, zarar görenin o hayvan için kendi cebinden yapacak olduğu muhtemel masraflar tek başına yeterli bir kıstas olmadığı⁴⁸ gibi, bazı hayvanların herhangi bir piyasa değerinin bulunmamasından ötürü motorlu taşıtlar için benimsenen %130'luk sınır da uygulama alanı bulmaz. Burada daha çok hayvanın yaşı, evvelki sağlık durumu, iyileşme şansı, hayvana karşı hissedilen bağlılık duyguları gibi faktörler göz önünde bulundurulur⁴⁹.

⁴⁶ Lange/Schiemann, s. 238-239; Palandt/Heinrichs, § 251, Rn. 7; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 8; BGH NJW 1970, 1180; BGHZ 59, 365; BGH NJW 1988, 699.

Tazminatın cezalandırıcı fonksiyona sahip olamayacağı prensibinden hareketle, tazminat türünün belirlenmesinde, kusurun derecesinin dikkate alınmasına karşı çıkan aksi fikir için bkz. MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 38.

⁴⁷ Madde metninde herhangi bir sınırlamaya yer verilmediğinden bütün hayvanlar, özellikle de ev hayvanları ile kendisinden yararlanan hayvanlar, BGB § 251/f.II, c.2'nin kapsamına girer. Bkz. Lange/Schiemann, s. 239; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 12. Kendisinden yararlanan hayvanlarda, hayvanın değerini üst sınır olarak kabul eden görüş için bkz. MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 56.

BGB § 251/f.II, c.2'nin kapsamına yalnızca bir kimsenin mülkiyetinde bulunan ya da ihraz edilmeye elverişli hayvanlar (örneğin av hayvanları) girer. Bkz. KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 12.

⁴⁸ Zarar gören, hayvanın değeri çerçevesinde talep ettiği tazminatı mutlaka hayvanın tedavisi için harcamak zorunda değildir; tıpkı şeye gelen zararlarda olduğu gibi, burada da onun tazminat olarak ödenen para üzerinde tasarruf yetkisi vardır. Kamu hukuku kuralları gereğince hayvanı tedavi ettirmek zorunda olması, onun tazminat olarak (hayvanın değeri nispetinde) ödenen para üzerindeki tasarruf yetkisini kaldırmaz. Bkz. MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 54; 66.

Zarar gören, yalnızca hayvanın değerini aşan oranda talep ettiği parayı, hayvanın tedavisi için kullanmak zorundadır. Bkz. Lange/Schiemann, s. 240; MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 67; ayrıca bkz. yuk. dn. 21'e bağlı metin.

⁴⁹ Lange/Schiemann, s. 239-240; Palandt/Heinrichs, § 251, Rn. 8; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 12; MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 61 vd.

Tazminat yükümlüsü, BGB § 251/f.II'de kendisine tanınan hakkı kullanmadığı takdirde, zarar gören aynen tazminin yerine getirilmesini isteyebileceği gibi, bu hususta gerekli hazırlıklara da girişebilir. Şayet tazminat borçlusu seçimlik hakkını nakden tazminden yana kullanırsa, alacaklı artık nakden tazminat ile yetinmek zorunda olup, aynen tazmine yönelik masraflarını BGB § 249 uyarınca isteyebilme hakkını kaybeder; aynen tazminin gerektirdiği (yaptığı ve yapacağı) masrafların karşılanmasını, bunlar henüz makul seviye sınırında olsa bile talep edemez⁵⁰. Çünkü kanunun aynen tazminin aleyhinde bir tutum takındığı yerde, aynen tazmin masraflarına kısmen de olsa hükmedilemez; aksine bir tutum, BGB § 251/f.II'de borçluya tanımış olduğu imkânın anlamını yitirmesine sebebiyet verir⁵¹.

BGB § 251/f.II'nin uygulanması açısından ispat yükü, tazminat borçlusuna düşmektedir; onun seçimlik hakka sahip olabilmesi için aynen tazminin orantısız masraflara yol açacağını kanıtlaması gerekmektedir⁵².

Bu konuda son olarak şunu vurgulamak gerekir ki, BGB § 251'deki nakden tazminat ile BGB § 249/f.II'deki nakdî tazminat, birbirinden hukukî nitelik itibarıyla farklıdır. Zira BGB § 249/f.II'deki talep, aynen tazminin yerine getirilmesine yöneliktir, yani sadece zarar verici olayın isabet ettiği münferit malvarlığı değerini esas almaktadır. Hâlbuki BGB § 251'deki nakden tazminatta ise, zarar görenin bütün malvarlığı dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla her iki düzenleme uyarınca hesaplanacak tazminat miktarları her zaman aynı olmayabilir. Nitekim BGB § 251'in metninde de, tazminat miktarının,

⁵⁰ Bu ihtimalde alacaklının, aynen tazmine yönelik yaptığı masrafları, BGB § 251/f.II çerçevesinde takip eden zarar olarak talep edip edemeyeceği, BGB § 251/f.II'nin şartlarını tespit etmekte rizikonun kime ait olduğu ile ilgilidir. BGB § 251/f.II'nin ortaya çıkardığı rizikonun dağılımı hakkında bkz. Lange/Schiemann, s. 244-245; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 14; MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 71.

⁵¹ Schlechtriem/Schmidt-Kessel, Kap. 6, Rn. 291; Lange/Schiemann, s. 241-242.

⁵² BGB § 251/f.II'nin müdahalenin menî ve tecavüzün önlenmesi taleplerine uygulanıp uygulanmayacağı hakkında bkz. Bkz. MünchKomm/Oetker, § 251, Rn. 37; Lange/Schiemann, s. 242-243.

BGB § 249/f.II'deki tazminattan daha fazla (BGB § 251/f.I) veya daha az (BGB § 251/f.II) olabileceği öngörülmüştür⁵³.

Ayrıca BGB § 250'den farklı olarak, BGB § 251/f.I ve II çerçevesinde nakden tazminat talep edebilmek için alacaklının, tazminat borçlusuna herhangi bir süre tayin etmesine gerek yoktur.

---

⁵³ Lange/Schiemann, s. 236; Larenz, s. 468; Medicus, Rn. 588; Palandt/Heinrichs, § 249, Rn. 7; Honsell/Harrer, s. 162 vd.; KommBGB/Grüneberg, § 251, Rn. 15; Nomer, s. 38, dn. 9; ayrıca bkz. yuk. dn. 43.

KAYNAKÇA

Budewig, Klaus/Gehrlein, Markus: Das Haftpflichtrecht nach der Reform, München, Verlag, C.H. Beck, 2003.

Fikentscher, Wolfgang: Schuldrecht, 9. Auflage, Berlin-New York, Walter de Gruyter, 1997.

Honsell, Heinrich/Harrer, Friedrich: "Entwicklungstendenzen im Schadensersatzrecht", Juristische Schulung, 1985, s. 161-170.

Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 1, §§ 1-610, Band 2, §§ 611-1296, Herausgegeben von Heinz Georg Bamberger/Herbert Roth, München, Verlag C.H. Beck, 2003 (§§ 249-251 Christian Grüneberg tarafından işlenmiştir).

Lange, Hermann/Schiemann, Gottfried: Schadensersatz, Handbuch des Schuldrechts in Einzeldarstellungen, Herausgegeben von Joachim Gernhuber, Band I, 3. Auflage, Tübingen, Mohr Siebeck, 2003.

Larenz, Karl: Lehrbuch des Schuldrechts, Allgemeiner Teil, Band I, 14. Auflage, München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1987.

Medicus, Dieter: Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, 16. Auflage, München, Verlag C.H. Beck, 2005.

Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 2a, Schuldrecht Allgemeiner Teil §§ 241-432, 4. Auflage, München, Verlag C.H. Beck, 2003 (§§ 249-251 Hartmut Oetker tarafından işlenmiştir).

Nomer, Haluk N.: Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi, İstanbul, Beta, 1996.

Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005.

Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, 65. Auflage, München, Verlag C.H. Beck, 2006 (§§ 249-251 Helmut Heinrichs tarafından işlenmiştir).

Roberto, Vito: Schadensrecht, Basel und Frankfurt am Main, Helbing & Lichtenhahn, 1997.

Tuhr, Andreas von/Peter, Hans: Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Band I/Lieferung 1, 3. Auflage, Zürich, Schulthess, 1974.

Schlechtriem, Peter/Schmidt-Kessel, Martin: Schuldrecht Allgemeiner Teil, 6 Auflage, Tübingen, Mohr Siebeck, 2005.